

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLÂKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

8. Cilt

Ocak - Şubat 1969

80 - 81. Sayı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
8. YILA GİRERKEN	5
TEFSİR (Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 45-51)	8
Dr. Ali Arslan AYDIN	
HADİS (HADİS VE SÜNNET)	13
Prof. Dr. M. HAMİDULLAH	
Çeviren: Muharrem ŞEN	
HAC MÜESSESESİNİN CİHANŞÜMÜL EHEMMİYETİ	17
Eşref EDİB	
KELÂM (Peygamberlik ve Peygamberlere İmân)	21
Dr. Ali Arslan AYDIN	
İSLÂM - TÜRK MİMARİSİ	24
Dr. Fil. İhan AKÇAY	
İSLÂM BÜYÜKLERİ (İMÂM-I MÂLİK b. ENES)	26
Dr. M. Esat KILIÇER	
İSLÂM TARİHİ (MEKKE'NİN FETHİ)	29
Osman KESKİOĞLU	
İSLÂM'IN BEŞ ŞARTINDAN BİRİSİ DE HAC'DIR	34
Lâtfi ŞENTÜRK	
EDEBİ BİR HAZİNE	36
Mahir İZ	
NİÇİN MÜSLÜMAN OLDUM...	39
Çeviren: Muharrem ŞEN	
TARİHTE ŞER'İYYE VE EVKAF VEKİLLERİ (MEHMET VEHBİ EFENDİ)	41
Veli ERTAN	
BİZİM KORKUMUZ YOK	46
M. Şevki ÖZMEN	
ANA-BABAYA İYİLİK (Hutbe)	48
Dr. Süleyman ATEŞ	
İSLÂM DİNİNDE ÇEVRE SAĞLIĞI	51
İsmet SELİM	
ŞER'İYYE SİCİLLERİ ARŞİVİ	55
Nuri YEPREM	
MEDİNE YÜKSEK İLÂHİYAT OKULU	61
Hakkı MAVİŞ	
HACI HÂFİZ FAHRİ KİGİLİNİN VEFÂTI	62
Şakir DALBUDAK	

HADİS

HADİS VE SÜNNET

Yazan:

Prof. Dr. M. HAMİDULLAH

(France-Islam, Paris,
Nisan-Mayıs 1967, s. 31)

Çeviren:

Muharrem ŞEN

Din İşleri Yüksek Kurulu
Fransızca Mütercimi

Kelime olarak SÜNNET ile aynı mânada olan HADİS, dinler târihinde çok nâdir raslanan, daha doğrusu benzeri olmayan bir şeydir. İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (S.A.V.)'in hareket tarzı ve sözleri bahis konusudur.

Birçok dinlerin kendilerine has kitapları vardır; Müslümanların Kur'ân-ı Kerîm'i gibi, Yahûdîlerin Tevrât'ı, Brahmanistlerin Vedalar'ı ve Puranalar'ı, Zerdüşterin Avesta'sı da müntesiblerince Allah (C.C.)'ın kelâmını ihtiva ettiği ve Allah (C.C.) tarafından vahyedildiği telâkkî edilir.

Budistlerinki bir tarafa, Müslümanların Sîyer kitapları, Hıristiyanların İncilleri vs. gibi, din mübellîğlerinin hayatlarını nakleden kitaplar mevcuttur.

Fakat Hadîs'e gelince, bunun diğer medeniyetlerde herhangi bir karşılığı yoktur. Hadîs kelimesi "söz"ü, Sünnet kelimesi ise "davranış"ı ifâde eder. Hem sözü, hem davranışı aynı zamanda ifâde eden bir terim bulunmadığından, iki terime müracaat edilmiş, fakat bu kelimeler zamanla kendilerinde olmayan mânâları da kazanarak eş anlamlı kelimeler olmuşlar (ve şunu ifâde etmişlerdir: İslâm Peygamberi'nin çeşitli vesîlelerle söyledikleri, yaptıkları ve mü'minlerin hareketlerine, zimnen göz yumduğu hâdiseler).

Bahis konusu olan, hususî olarak hazırlanmış bir bibliyografya değil, sâdece Hz. Peygamber (S.A.V.)'in hayâtı ve talimâtı hususunda bilâhare ana kaynak olarak kullanılmak üzere, külliyât halinde toplanmış rivayetlerdir. Bu rivayetlerin hepsi de Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sahâbîlerinden gelmektedir ve nesilden nesile selâhiyetli kimseler tarafından

günümüze kadar muhafaza edilmişlerdir; din, ahlâk, cemiyet, iktisat, sa-
vaş, ticaret, evlenme, doğumlar, ölümler vs. gibi hayâtın her yönünü il-
gilendirirler.

Hız. Muhammed (S.A.V.)'den başka gelmiş geçmiş hiçbir şahıs hak-
kında bu kadar geniş bir bibliyografik malûmat, gerek özel hayat ve ge-
rekse cemiyet hayâtı bakımından en küçük teferruata kadar inen böyle-
sine geniş bir tafsilâtın verilmediği dikkate değer ve şüphe götürmez bir
gerçektir; meselâ: Hız. Peygamber (S.A.V.)'in yüzüğünü hangi elinin
hangi parmağında taşıdığı ve yüzük taşının elinin iç tarafına mı yoksa
dış tarafına doğru mu olduğu dahi bilinir.

Hadis'in önemi:

Bu edebiyâtın önemi büyüktür. Müslümanlar için önemlidir; çünkü
Peygamberlerinin her hareketi onlar için bir kanun, duruma göre zarûri
olarak veya tercihan taklit edilecek bir hareket tarzıdır. Müslüman ol-
mayanlar için önemlidir; çünkü bu edebiyat 14 asır öncesi Arapların
sosyal hayâtı hakkında bir malûmat hazînesiyle yüklüdür ve İslâm Tâ-
rihini açıklamaktadır.

Hız. Peygamber (S.A.V.), sağlığında, dinler târihinde pek nâdir ras-
lanan bir başarı elde etti. Peygamberlik vazifesine 40 yaşında başladı;
hayâtının geri kalan 23 senesinde, o zaman Arap Yarımadasında oturan
milyonlarca insanı birer birer aynı gaye etrafında topladı. Vefâtından
üç ay önce, hacc için Mekke'ye gittiğinde, bâzı sebeplerle Arabistan'ın
dört bucağında bulunan ve evlerinden ayrılamıyan mü'minler hariç
140.000 mü'min Hız. Peygamber (S.A.V.)'e refakat etmekteydi; ve O'nun-
la Mekke'ye gelemeyen mü'minler, şüpheşiz gelenlerden çok daha kala-
balıktı.

Bunlardan her birinin, Peygamberleri hakkında bir tek olay naklet-
tiği farzedilse bile, bu şekilde ilk kaynağa dâir toplanabilecek malûmatın
ne kadar geniş olduğu gayet kolay anlaşılabilir.

Hadislerin muhafaza edilmesinin sebebi:

Kur'ân-ı Kerim birçok defa ve çok açık bir şekilde şöyle demişti:

“Kim Peygamber'e itâat ederse, şüpheşiz Allâh'a da itâat etmiş olur.”
(4/80). “O (Peygamber) kendi hevâşından söylemez, o kendisine ilka'
edilegelen bir vahiyden başka (bir şey) değildir.” (53/4). “Peygamber
size ne verdiyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan sakının.” (59/7).

İlk Müslümanlar Kur'ân-ı Kerim'in bu gibi emirlerine önemle riâyet
ettiler. Kur'ân'ın Allah (C.C.)'in kelâmı, Hız. Muhammed (S.A.V.)'in Al-
lah (C.C.)'in Resûlü olduğunu, diğer bütün peygamberler gibi Hız. Mu-

hammed (S.A.V.)'in de ölümlü olup, bir gün kendilerini terketmesi gerektiğini mâdemki kabûl ediyorlardı, o halde nasıl olur da Kur'ân'ın emirlerine riâyet edemezlerdi? Bu durumda erkek olsun kadın olsun bütün mü'minler bu dîni mîrası saklamayı kendilerine vazîfe edindiler.

Şüphesiz her Müslüman olmuş olan entellektüel (münevver) değildi, ne de doğuştan bir fevkalâdelikleri vardı. Fakat bu bilgilerin bu kadar çok olmasından onlar sorumludurlar. Mâdemki bu bilgileri gelecek nesiller için saklamak lüzûmunu hissettiler, şu halde bu insanlara yüksek bir entellektüel kapasite tanımak icâbeder. Kendilerine bir sual sorulduğunda ezbere malûmat verebiliyorlardı, demek ki, bunlardan çoğu bunu düşünmeye sevk edilmiş olmalıdırlar*.

İslâmiyetin şaşırtıcı bir sür'atle yayıldığını biliyoruz: Hz. Peygamber (S.A.V.) 622'de Medîne şehrinin bir kısmında bir Site-Devleti kurdu; on sene sonra, vefât ettiği zaman, bu Devlet, bütün Arabistan ve Irak, Filistin'in güney kısımları, yâni 3.000.000 kilometrekarelik bir saha üzerinde hüküm sürmekteydi. Onbeş sene sonra, 647'ye doğru Müslüman orduları bir taraftan Endülüs'e (İspanya), diğer taraftan Çin'e ve Kuzey Afrika, Suriye, Irak, İran, Türkistan, Ermenistan, Afganistan, Hindistan'ın batı sahili vs. gibi bu iki nokta arasında kalan memleketlere girmişlerdi. İslâm Dîni'ne geçme olayları da bundan aşağı kalmasa gerek. Daha önce Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ashâbı her yerde mevcuttu —Sahâbîlerden en sonuncusu yüz sene sonra ölmüştür— ve bu durumda, yeni Müslümanların Yüce Peygamberlerinin hayâtı hakkında malûmat elde edebilme arzuları tabii bir şeydir.

Hız. Peygamber (S.A.V.)'in sağlığında tedvin:

Hadîslerin toplanması daha Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sağlığında başladı; aşağıdaki rivayetler bunu göstermektedir:

Bir gün Ensâr'dan biri (Medîne'li), Hz. Peygamber (S.A.V.)'e, işittiklerini çabucak unuttuklarından yakındı; bunun üzerine Hz. Muhammed (S.A.V.) şöyle söyledi: "Sağ elini kullan." Bu, yazması için bir tavsiye idi.

Hız. Peygamber (S.A.V.)'in yaptığı toplantılarda Abdullah b. Amr b. el-Âs, O'ndan işittiklerini yazıyordu. Arkadaşları; "Fakat Hz. Peygamber bir insandır, bâzan memnun, bâzan da öfkeli; sana gelince, her şeyi yazıyorsun." diye ona çıkıştılar. Bunun üzerine Abdullâh bu hûsûsu Hz. Peygamber (S.A.V.)'e danıştı; Resûlullâh da şöyle cevap verdi: "Söylediğim her şeyi yazabilirsin, zirâ senin benden duyarak yazdıkların, benim içimden gelmektedir; ağzımdan çıkan hiçbir şey kat'i sûrette ya-

(*) Hz. Peygamber (S.A.V.) onları din üzerinde mütefekkir olmaya teşvik etmiştir (Mütercim).

lan değildir.” Abdullâh'ın hazırladığı mecmua “Es-Sahîfetü's-Sâdika” adı altında meşhur olmuştur; daha sonra da arkadaşları bu mecmuaya gıpta etmişlerdir.

Hız. Peygamber (S.A.V.)'in hizmetinde bulunan Enes'in rivayeti daha önemlidir; O'nun vefâtına, yâni 632'ye kadar on yıl evinde kalmıştır. Hız. Peygamber (S.A.V.)'in ölümünden sonra Enes, talebelerinin ısrarı üzerine sahifeler çıkararak onlara şöyle dedi: İşte Hız. Peygamber (S.A.V.)'den duyarak yazdıklarım; bunları yazdıktan sonra, hatâlar varsa düzeltsin diye Hız. Peygamber (S.A.V.)'e takdîm ettim.

Hız. Peygamber (S.A.V.)'in vefâtından sonra:

Nesilleri veya talebeleri için Hadîs hakkında, mecmualar bırakan Sahâbîlerden hiç olmazsa elli kadarının ismini biliyoruz. Bunların arasında İbn-i Mes'ûd, Câbir vs. gibi çok nüfuzlu olanları da vardır. Hız. Peygamber (S.A.V.)'in amcasının oğlu İbn-i Abbâs, rivâyete göre “bir deve yükü” eser bırakmıştır. Ebû Hüreyre'nin hikâyesi de oldukça entere-sandır. Eski öğrencilerinden biri, bir Hadîs-i Şerîfi kendisine öğrettiğini Ebû Hüreyre'ye hatırlatır. Ebû Hüreyre yaşlandığı için artık iyi hatırlayamamaktadır. Fakat talebenin ısrârı üzerine ona şöyle der: “Eğer bunu sana ben öğrettiysem, onun kitaplarının arasında bulunması gerekir.” Sonra onu elinden tutup evine götürür; “Hadîs hakkında birçok kitabın mevcut olduğu” kütüphânesinde araştırma yapar; kitabın sahifelerini çevirir ve sonunda şöyle der: “Evet, işte o! Eğer onu sana anlatan bensem, kitaplarının içinde olması gerektiğini sana söylemiştim.”

Sahâbîler Hadîs dersleri veriyorlardı. Birçok üstadların meclislerinde devamlı olarak hazır bulunan bâzı gayretli talebeler bu üstaplardan elde ettikleri önemli esasları sırası gelince naklettiler. Birkaç nesil sonra bu bilgiler tam olarak toplanmış oldu ve âlimler aynı bilgileri (Hadîsleri) râvîlerine veya ihtivâ ettikleri mevzulara göre aynı üslûbu takip etmek sûretiyle çeşitli şekillerde kaleme aldılar. Hadîs'in senedini ve metnini nesilden nesile nakledebilme müsaadesi alabilmek için herhangi bir Hadîs'i, alndığı râvînin (muhaddisin) nezdinde incelemek zorunluluğu vardı. Müslümanlar hâlâ bu metodu tatbik etmektedirler.

Böylece, elimizde bulunan Hadîs mecmualarının görgü şahitleri tarafından kaleme alınmış, ilk kaynağa dair bilgilere dayandığı ve uydurma şeyler olmadığı gibi, işitildikten birçok yüzyıllar sonra meydana getirilmiş bir mecmua da olmadığı görülecektir.

Bu husustaki en önemli eserlerin sayısı altıdır; yazarları: Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvud, İbn-i Mâce, en-Neseî'dir; ilk ikisi en mûteber olanlarıdır.

(Devamı Sa. 40'ta)

Bütün bu asıl hisler, reddedilmesi imkânsız mefhumlar, kesin deliller beni İslâmiyete doğru sürükledi; inancımı beyan etmeğe karar verdim; fakat eski bir Hıristiyan olan âilem tarafından kuvvetli bir tepki görüyordum. Bunun üzerine İngiltere'den Irak'a geçerek îmanımı ikrar ettim ve insanlığın kurtarıcısı, lûtuft ve kerem sâhibi olan İslâm Peygamberi, Muhammed İbn-i Abdullâh (S.A.V.)'in ismine izafeten kendime Muhammed Abdullah ismini verdim.

Müslüman olduğum zaman, doğru yolu seçtiğimi anladım. İçimdeki inancımı söylediğimde sanki yeniden dünyaya geldiğimi, kalbimin sulh, ruhumun sükûnla dolduğunu hissediyordum; artık namaz, oruç, zekât gibi dîni vecibeleri devamlı bir şekilde yerine getiriyordum; kendimi —her şeye kaadir olan— Allah (C.C.)'a verdiğim zaman, O'nun büyüklüğünü, gücünü anlıyor, cahillik ve îmansızlık içinde geçirdiğim senelerden pişmanlık duyarak, gözyaşları içinde secdeye kapanyordum.”

Cehalet içerisinde yaşarken, kendisine doğru ilerleyen nûru farke ederek, yeni ve gerçek bir inanç, derin bir îmanla dolan ve nihayet Allah (C.C.)'in birliğine ve O'nun Resûlü Hz. Muhammed (S.A.V.)'e inanmak gibi büyük bir lûtfa eren bu genç insanın Müslüman oluşunun hikâyesi böyledir.

HADİS VE SÜNNET

(Sayfa 16'dan devam)

Sonraki nesiller boyunca, her devirdeki Hadîs râvîlerine dair, talebelerinin ve üstadlarının (şeyhlerinin) da isimleri belirtilerek biyografik lûgatler hazırlandı. Böylece her şahsı Hadîste, mecburen ve daima zikredilmiş olan kaynaklar zincirinin doğruluğunu kontrol edebilme fırsatını elde ettik.

Aynı şekilde, iki Hadîs arasında herhangi bir ihtilâfın bulunup bulunmadığı, Kur'ân-ı Kerim'le uyuşmayan bilgilerin mevcut olup olmadığı vs. gibi ortaya çıkan mes'eleleri incelemek için, Usûlü Hadîs denilen yeni bir bilim dalı ortaya çıktı. Hadîsleri tefsîr etmek, kinâyelerini, rivâyetin asıl metnini açıklamak vs. için başka eserler mevcuttur.

Sadece Buhârî ve Müslim'in (Hicret'in 3. yüzyılına) eserleri değil, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Sahâbilerine kadar uzanan üstadların, hattâ üstadların üstadlarının da eserlerine sahip bulunmaktayız. Bunlar birbirleriyle karşılaştırılacak olurlarsa, görülecektir ki, olaylar, her devirde çok sâdikâne bir şekilde ve hiçbir değıştirme yapılmaksızın nakledilmişlerdir. Hâlen bu muazzam edebiyâtın bir kısmına dâir, alâka çekici inceleme konuları veya sâhaları açacak olan bir indeks hazırlanmaktadır.